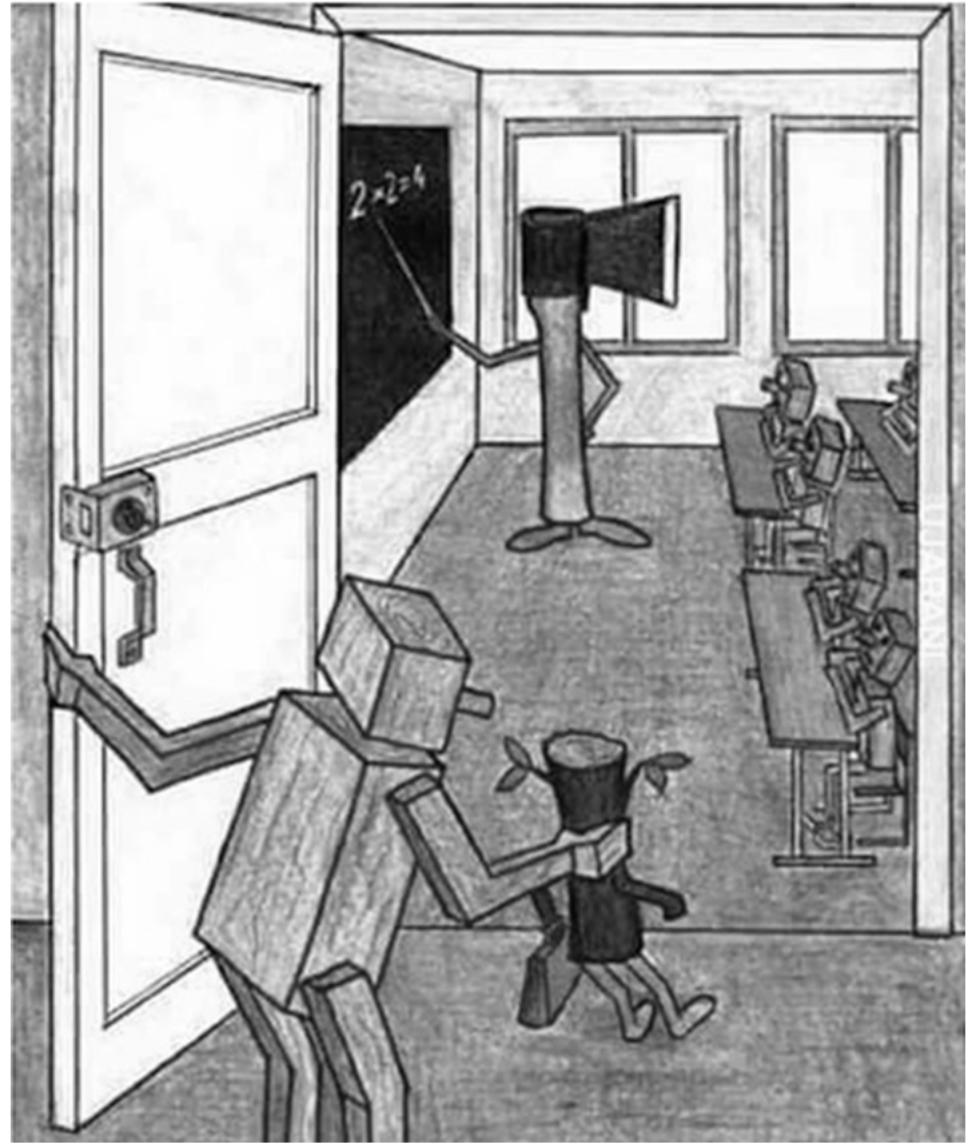

SOCJALIZACJA W ŻYCIU JEDNOSTKI

Tomasz A. Winiarczyk

zagadnienia

- socjalizacja
- rodzaje socjalizacji
- kontrola społeczna
- normy społeczne
- swoi-obcy
- tolerancja/akceptacja
- dyskryminacja/nietolerancja
- stygmatyzacja i jej skutki

SOCJALIZACJA

- ❑ proces wrastania człowieka w społeczeństwo
- ❑ proces (oraz rezultat tego procesu) nabywania przez jednostkę systemu wartości, norm oraz wzorów zachowań, obowiązujących w danej zbiorowości

rodzaje socjalizacji

PIERWOTNA

- ❑ zachodzi w grupie pierwotnej (zwykle rodziny)
- ❑ na jednostkę mają wpływ znaczący inni, przeważnie rodzice
- ❑ charakteryzuje się silnym emocjonalnym oddziaływaniem znaczących innych na jednostkę
- ❑ reguły działania przyswaja się na zasadzie naśladownictwa a w mniejszym stopniu poprzez werbalny przekaz symboliczny
- ❑ kończy się w momencie pojawienia się uogólnionego innego

WTÓRNA

- ❑ składowa procesu socjalizacji obejmująca proces profesjonalizacji lub etatyzacji, kiedy w toku wzrastania jednostki do życia społecznego wchodzi ona do kolejnych wtórnych grup społecznych

Uogólniony inny - ogólne reguły społeczne, normy i wartości, które jednostka społeczna zaczyna dostrzegać w procesie socjalizacji i pojmować, że reguły, według których działa, nie są regułami tylko jej znaczących innych, czyli bliskich osób, z którymi się utożsamia, ale są one ogólnie przyjęte w społeczeństwie

Gdy dorosły mówi:

Dziecko myśli:

Uważaj, bo spadniesz/
zepsujesz itd.!

Jestem słaby i niezdarny.

Zgodzę się, jeśli będziesz
grzeczny.

Na wszystko trzeba zasłużyć.

Nie płacz. Nic się nie stało.

Źle odczuwam. Nie
powinienem być teraz smutny.

Nie wolno tak mówić!

Nie mogę mówić, co myślę.

Jesteś starszy, więc ustąp.

Jestem mniej ważny.

Dzieci i ryby głosu nie mają.

Moje potrzeby się nie liczą.

Zostaw, ja to zrobię lepiej.

Nic nie umiem, jestem gorszy.

Przestań się tak głupio
zachowywać.

Nie mogę być sobą.

koncepcja rozwoju intelektualnego Jeana Piageta

Stadium sensoryczno-motoryczne (inteligencji praktycznej)	Stadium przedoperacyjne (inteligencji reprezentującej)	Stadium operacji konkretnych	Stadium operacji formalnych	Stadium myślenia postformalnego
od urodzenia do ok. 2. roku życia	od 2. do 7. roku życia	od 7 do 11/12. roku życia	od 12. roku życia	dorośli
uczenie się przez zmysły: dotyk, obserwacja, słuch; bezpośrednie fizyczne kontakty z otoczeniem	nabywanie umiejętności posługiwania się symbolami i językiem; brak przyjęcia innej perspektywy niż własnej (egocentryzm)	uczenie się logicznego myślenia; rozpoznawanie związków przyczynowo-skutkowych; początek rozumienia innych perspektyw	kształtowanie się myślenia abstrakcyjnego: możliwość wyobrażania sobie miejsc i sytuacji, w których się było; uznawanie innych perspektyw	rozumienie, że wiedza zależy od czyichś doświadczeń i punktu widzenia; akceptowanie zmienności i sprzeczności w świecie; myślenie twórcze

szczególne przypadki socjalizacji wtórnej

- **resocjalizacja** – proces modyfikacji osobowości jednostki społecznej aby przystosować ją do życia w danej zbiorowości w sytuacji, gdy jednostka ta nie miała możliwości przyswoić sobie wcześniej pożądanym wartości i norm
- **socjalizacja odwrotna** – uczenie się przez starszych od pokolenia młodszego kompetencji potrzebnych do życia w społeczeństwie

szczególne przypadki socjalizacji wtórnej

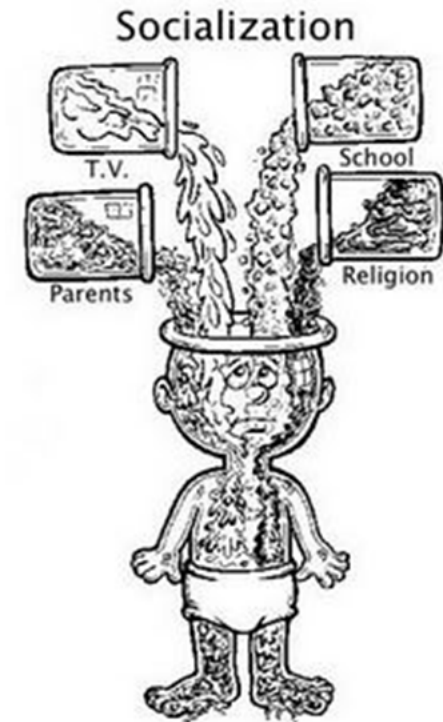
- **socjalizacja antycypująca (wyprzedzająca)** – proces aspirowania do pewnej grupy/kategorii społecznej, do której jednostka pragnie należeć, który polega na naśladowaniu jej członków w zakresie wyznawanych wartości, norm, wyglądu, a zwłaszcza sposobu i stylu życia.
 - prowadzić może do z pozoru paradoksalnych sytuacji, jak popieranie przez biednych ludzi osób o poglądach konserwatywnych, którzy nie są skory do wspierania tychże

typologia kultur według Margaret Mead

kultura postfiguratywna	kultura kofiguratywna	kultura prefiguratywna
odpowiada modelowi kultury tradycyjnej, w której młode pokolenie dorasta, wzorując się na starszych; przyszłość dzieci jest tak kształtowana, że mogą się one spodziewać dokładnie tego samego, co w odpowiednim momencie życia spotkało ich ojców i dziadków	właściwa rozwiniętym kulturom przemysłowym; młodzi i starsi są dla siebie równorzędnymi partnerami, a ich wzajemne stosunki cechuje tolerancja i szacunek; dominującym wzorem dla innych jest zachowanie rówieśników; istotą jest tu doświadczenie młodych pokoleń, które nie ma odpowiednika w doświadczeniu pokoleń poprzednich	model kultury przyszłości, w którym młodzi dzięki łatwiejszemu przyswajaniu sobie nowych wartości będą szybciej podążać za zmianami społecznymi, zyskując niezależność od swych rodziców, a ci z kolei będą musieli uczyć się od swych dzieci

grupy/instytucje odgrywające znaczącą rolę w socjalizacji

- rodzina
- grupy rówieśnicze
- media
- społeczność lokalna
- miejsce nauki/pracy
- organizacje społeczne
- kościoły i związki wyznaniowe

funkcje socjalizacji

- ❑ uczenie prawidłowego funkcjonowania w społeczności:
 - nabywanie wartości i norm społecznych
 - odnajdywanie się w strukturze społecznej
 - spełnianie ról społecznych
- ❑ poznawanie kultury (socjalizacja to mechanizm transmisji kultury)
- ❑ utrzymywanie określonego ładu i porządku społecznego

Kontrola społeczna

- ❑ mechanizmy, jakimi dysponuje zbiorowość, służące do wymuszania zachowań zgodnych z wymogami społecznymi
- ❑ system wszelkich środków, które służą podporządkowaniu członków danej grupy wobec wartości, norm i wzorów postępowania w tejże grupie
- ❑ system nakazów, zakazów i sankcji, które służą grupie lub społeczności do utrzymania konformizmu ich członków wobec przyjętych norm i wartości

elementy kontroli społecznej

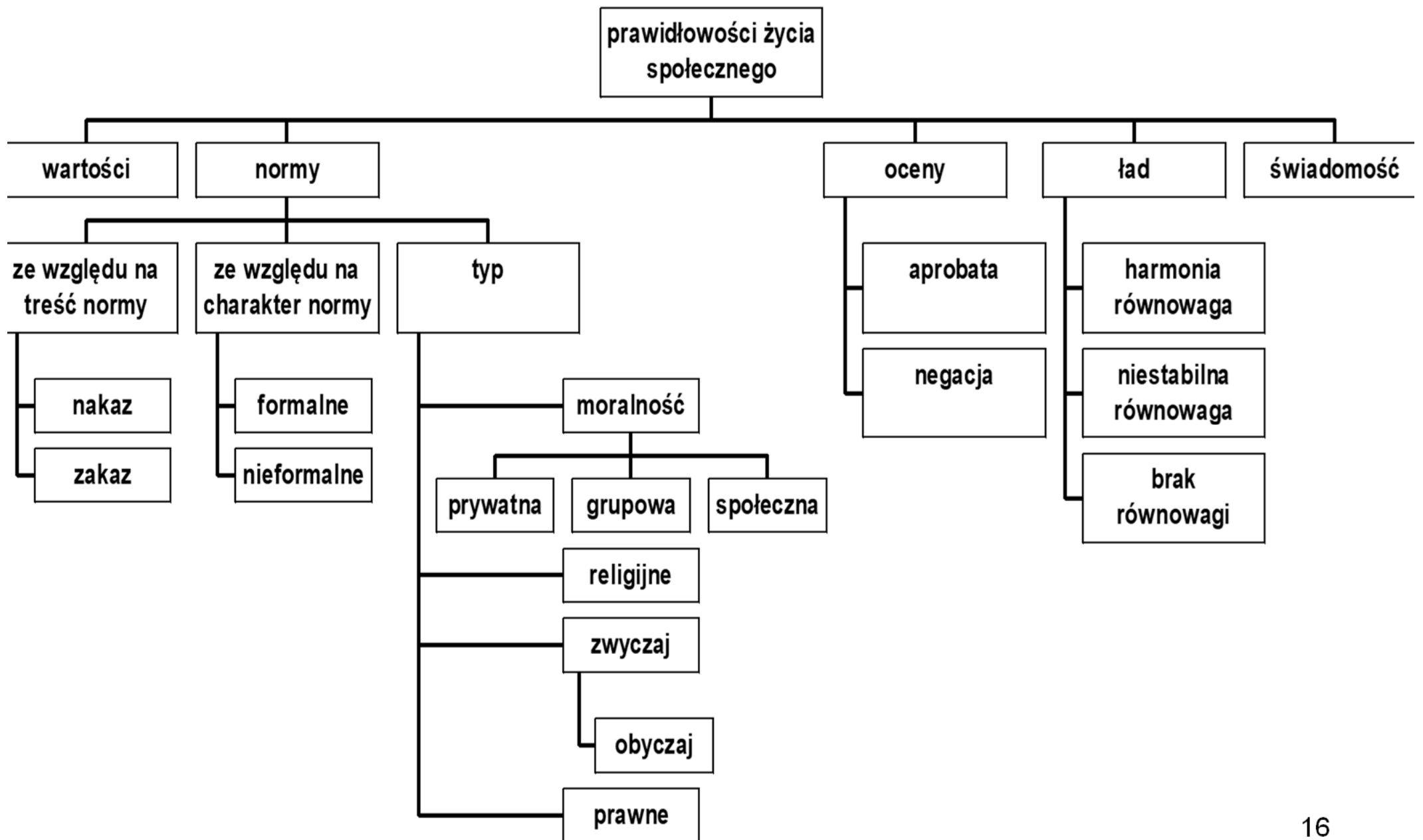
- ❑ **socjalizacja**
- ❑ **normy społeczne: nakazy i zakazy**
- ❑ **instytucjonalizacja: utrwalanie wzorów działań i reguł zachowań ludzkich**
- ❑ **sankcje: kary i nagrody**

mechanizmy kontroli społecznej

□ **psychospołeczny**
– wskazujący na posłuszeństwo wobec przyjętych norm i wartości (nakaz moralny)

□ **materialno-społeczny**
– przymus zewnętrzny stosowany przez otoczenie, środowisko, instytucje

zwyczaje i obyczaje

Norma społeczna

- wypowiedź wskazująca komuś określone zachowanie się w społeczeństwie

pochodzenie norm

- ewolucyjne przystosowanie
- interes i wymogi danej grupy (korzyści)
- wsparcie na wartościach panujących w społeczności
- dominująca filozofia i światopogląd
- utrwalony obyczaj – tradycja
- moda

Wartość – coś, co w sensie absolutnym lub na gruncie danego zespołu poglądów jest cenne i godne pożądania i co stanowi (winno stanowić) przedmiot szczególnej troski oraz cel ludzkich dążeń, a także kryterium postępowania człowieka

elementy normy

- wskazanie adresata, okoliczności stosowania normy oraz opis pożądanego zachowania się (tzw. *norma sankcjonowana*)
- sankcja czyli dolegliwość, jak spotka nas za niewłaściwe zachowanie się (tzw. *norma sankcjonująca*)
 - nie zawsze występuje

klasyfikacje norm społecznych

- **nieformalne** – niespisane, obowiązujące na mocy obyczaju
- **formalne** – spisane, spisane szczegółowo w rozlicznych kodeksach, regulaminach itp.

klasyfikacje norm społecznych

o sankcji rozproszonej

- czyli gdy grupa stosuje spontaniczne i nieformalne metody nacisku i karania

o sankcji sformalizowanej

- czyli gdy kary wymierzane w szczegółowo przepisany trybie

klasyfikacje norm społecznych

moralne

religijne

obyczajowe

organizacyjne

prawne

MORALNOŚĆ – zbiór zasad (norm), które określają co jest dobre (prawidłowe, nieszkodliwe), a co złe (nieprawidłowe, szkodliwe)

RELIGIA – system wierzeń i praktyk, określający relację między różnie pojmowaną sferą sacrum (świętością) i sferą boską a określonym społeczeństwem, grupą lub jednostką

MODA to przemijający sposób zachowania się narzucany jednostkom

ZWYCZAJ to ustalony w zbiorowości sposób zachowania się; nawyk postępowania w określony sposób

OBYCZAJ to zwyczaj zaopatrzony w sankcje ze strony społeczeństwa

PRAWO stanowi zespół norm postępowania ustanowionych lub uznanych przez państwo, których realizacja jest zabezpieczona możliwością użycia przymusu

system normatywny	sankcje
religia	potępienie
moralność	wyrzuty sumienia
obyczajowość	wykluczenie (ostracyzm)
organizacja	kary porządkowe, wykluczenie
prawo	sankcje przymusu państwowego

stosunek do wartości i norm społecznych

- oceny od aprobaty do dezaprobaty
- każda postawa jest wyrazem stosunku do norm społecznych

ocena – sposób postrzegania danej rzeczy, zjawiska lub kogoś

POSTAWA SPOŁECZNA – wynikająca z osobistych przekonań wyuczona skłonność do reagowania w społecznie określony sposób, szczególnie przez podejmowanie określonych działań w odpowiedzi na oczekiwania społeczne

inaczej: względnie stały stan gotowości do wejścia w stosunek emocjonalny względem danego podmiotu społecznego czy zjawiska o charakterze społecznym

POSTAWY CZŁOWIEKA W GRUPIE

- postawa to względnie stały stan gotowości do wejścia w stosunek emocjonalny względem danego podmiotu społecznego czy zjawiska o charakterze społecznym

CONFORMITY

The harder you try to show your 'individuality',
the more you look like everybody else.

Konformizm

- ❑ zachowanie lub postawa polegająca na przyjęciu i podporządkowaniu się wartościom, zasadom, poglądom i normom postępowania obowiązującym w danej grupie społecznej
- ❑ może dotyczyć rzeczywistego i wyobrażonego wpływu innych i

zachowania konformistyczne

□ Wpływa na nie:

- ukształtowana w toku socjalizacji osobowość jednostki,
- typ relacji społecznych, w których jednostka uczestniczy,
- struktura grupy,
- istniejący w grupie system aksjonormatywny
- rodzaj zadania które realizuje jednostka w grupie,
- sposób sankcjonowania działań.

rodzaje konformizmu

NORMATYWNY

- ❑ podporządkowanie się zdaniu grupy w obawie, że gdy wyrazi się własne prawdziwe i odmienne zdanie, to grupa przestanie nas akceptować
- ❑ mechanizm polega na lęku przed odrzuceniem w razie niedostosowania się do norm obowiązujących w danej społeczności

INFORMACYJNY

- ❑ w sytuacji braku odpowiedniej ilości obiektywnych informacji, człowiek obserwuje zachowania innych ludzi i traktuje je jako wskazówki co do tego, w jaki sposób sam powinien zachowywać się, myśleć, postępować, co prowadzi do ujednolicenia zachowań w grupie

Czynniki nasilające skłonność do konformizmu

NORMATYWNEGO

☐ czynniki związane z grupą:

- liczebność grupy odniesienia
- obecność specjalistów w grupie
- podobieństwo członków grupy do jednostki
- jednomyślność grupy
- atrakcyjność grupy

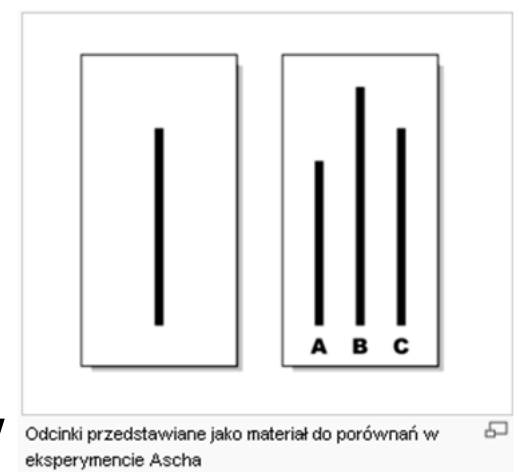
☐ czynniki związane z jednostką:

- pragnienie przynależenia do grupy
- niski poziom samooceny
- niższa pozycja w grupie
- poczucie niepewności i zagrożenie zewnętrzne

INFORMACYJNEGO

- niejasność sytuacji
- niepewność (zastraszenie, zaniepokojenie, zaskoczenie jednostki)
 - mechanizm często wykorzystywany do manipulowania jednostkami przez stwarzanie sytuacji iluzorycznego lub realnego zagrożenia
- kryzysowość sytuacji
- obecność ludzi postrzeganych jako ekspertów, ludzi obdarzonych autorytetem

doświadczenie Ascha

- ❑ Jeden z najśłynniejszych eksperymentów psychologicznych, przeprowadzony przez Solomona Ascha w 1955 r. i dotyczący konformizmu normatywnego.
- ❑ Psychologów (włącznie z samym Aschem) zaskoczyły tak duże procenty osób podporządkowujących się zdaniu grupy, przy nieobecności wyraźnego nacisku grupowego.

zachowania konformistyczne (1)

□ ULEGANIE

- pojawia się wtedy, gdy grupa nacisku jest fizycznie obecna
- gdy grupa znika, jednostka wraca do swoich uprzednich przekonań czy zachowań
- motywem takiego zachowania jest zwykle lęk przed odrzuceniem przez grupę lub lęk przed karą

zachowania konformistyczne

(2)

□ IDENTYFIKACJA

- zachodzi, gdy jednostka pragnie upodobnić się do jakiejś grupy lub jakiejś osoby (jednostka identyfikuje się z tą grupą)
- dopasowanie do grupy pojawia się nawet przy fizycznej nieobecności grupy

zachowania konformistyczne

(3)

□ INTERNALIZACJA (INTROJEKCJA)

- polega na uznaniu pewnych norm i wartości za własne
- jeśli grupa zniknie lub zmieni swoje zapatrywania, jednostka dalej zachowuje się zgodnie ze zinternalizowaną normą

O·P·P·O·R·T·U·N·I·S·M

"YOU CAN LOSE A LOT OF MONEY CHASING WOMEN,
BUT YOU'LL NEVER LOSE WOMEN CHASING MONEY."

oportunizm

- postawa moralna człowieka kierującego się w swym postępowaniu nie powszechnie przyjętymi zasadami, lecz tym, co w danej sytuacji jest dla niego korzystne

Nonkonformizm

Postawa nierozłącznie związana z odwagą

nonkonformizm

- postawa sprzeciwu wobec bezkrytycznego ulegania normom panującym w danej grupie społecznej, niezgadzenie się z panującymi zwyczajami, poglądami, zasadami, z powszechną opinią itp.

kultura kolektywistyczna sprzyja zachowaniom konformistycznym
kultura indywidualistyczna sprzyja nonkonformizmowi